יאנקעלעס דריידל

(פון דער סעריע: "דאס אינגעלע יאנקעלע")

פון פאדיק זאדק

— 11 —

ביי יאנקעלען אין שטוב איז פריילאך. דער בריזוי־טרעגער, דער מיט די גאלדענע קנעפ, האט געבראכט א בריוו פון זיין מאמע פון אמעריקע. דער מאמע האט אים אויך אין דעם בריוו א דאלאר חנוכה־געלט געשיקט, ער זאל זיך און זיינע חברים'לאך קויפן גוטע זאכן. פרייט זיך יאנקעלע.

די מאמע, א פארדרוסלטע, שטייט ביים קאמין און פרעגלט געזעגענע שמאלץ. דער זיידע זיצט ביים ווארימען אויוון, שניצט אויס פאר יאנקעלען א פורעם אויף אויסצוגיסן פון בליי א דריידל.

פרייט זיך יאנקעלע. ער שטייט לעבן רעם זיידענס קני, און קוקט ווי דער זיידע מיט זיין קליינעם מעסערל שניצט די העלצעלעך. דער זיידע שניצט מיט'ן מעסערל, און ברומט זיך אונטער א חסידיש ניגונדל, א פריילאכס. גוט איז דעם זיידן. צופרידן איז ער. נאך קיינמאל איז דער זיינע ניט געווען אזוי צופרידן ווי היינט. אין שטוב איז ווארעם, דאס לעמפל בליש־טשעט קלאר און ליכטיק. יאנקעלעס מאמע איז אויך צופרידן, וואס גאט האט איר צוגעשיקט א גוט געזנזל; ס'וועט זיין א סך שמאלץ און גרייזן, יאנ־קעלע וועט האבן וואס צו עסן. יאנקעלע האט זייער ליב ברויט מיט שמאלץ. יאנקעלע איז אויך צופרידן; ביי אים אין קעשענע ליגט דעם טאטנס חנוכה־געלט, וואס ער האט אים צוגעשיקט אזש פון אמעריקע. שוין א סך מאל האט יאנקעלע געקוקט אויף דעם טאטנס דאלאר, אויף די שיינע מענשלאך וואס זיינען אויסגעמאלן אויף אים און קאן זיך נאר זאט ניט אנקוקן. קוקט ער אויפ'ן דאלאר, טאפט אים מיט זיינע הענטלעך, גלעט אים מיט ליבע, ווי ער וואלט געפילט, אז דעם טאטנס פינגער ליגן אויפ'ן דאלאר. יאנקעלע פרייט זיך נאך מער מיט'ן חנוכה דריידל וואס ער וועט באלד האבן. דער זייד־דע פרייט זיך אויך, וואס ער קאן מאכן א דריידל פאר זיין ליבן איינקל . . . אין שטעלכל ליגט זיך דאס ציגעלע צופרידן, מאלעגיירעט, קייעט איבער דאס ביסל היי. ס'איז היינט אויך גוט און ווארים דעם ציגעלע. דער זיידע, דער גוטער זיידע, זארגט פאר דעם, ס'זאל דעם גאר ניט פעלן, ווי דאס צי־געלע וואלט אויך זיין איינציק געווען . . . גוט. אלעמען איז גוט. יאנקעלען נאך מער.

דעם זיידנס הילצערנע חנוכה לעמפל שטייט שוין אויפ'ן פענסטער, אן אויסגעפוצטעס, און אויסגעווישטעס, גרייט דער זיידע זאל עס נאר אנ־צינדן. כאפט דער זיידע יעדן מאל א קוק צו זיין חנוכה־לעמפל, וואס ער האט אמאל אליין געמאכט, און א פרייד צעגייט זיך אים איבער'ן הארצן. ס'איז היינט ערב חנוכה, א טאג פאר חנוכה, מארגן וועט דער יום־טוב חנו־כה קומען. דער זיידע אבער, איז היינט גאר פארנומען מיט א סך ארבעט: ער דארף נאך אויסגיסן דאס דריידל פאר יאנקעלען; ער דארף נאך גיין אין קרעמל קויפן חנוכה ליכטלאך און אויסבייטן דאס געלט אויף קלענערע מטבעות, צו געבן יאנקעלען חנוכה־געלט. איילט זיך דער זיידע, שניצט אויף גיך דאס פורעמל פאר'ן דריידל, ער וואלט געוואלט די נאכט זאל וואס גיכער אוועק.

פארטיק געווארן דאס פורעמל. נעמט דער זיידע ארויס פון זיין קעסטל דעם אייזערנעם לעפל, טוט אין דעם אריין דעם בליי, פארבינדט די לינקע האנט מיט א האנטוך — דער בליי זאל זיך חלילה ניט צעשפריצן און געבן ערגעץ א ברען. שטעלט ער זיך ביים קאמין, לעבן יאנקעלעס מאמע. צו צע־ווארימען דעם בליי. שטייט יאנקעלעס מאמע מיט א הילצערנעם לעפל, מישט די געגזענע שמאלץ אין טעפל. שטייט דער זיידע מיט א דין שטעקעלע און מישט דעם צעווארימטן בליי. און יאנקעלע לויפט ארום, אהער און אהין, גיט א שפרונג און א טענצל, רייבט זיך צווישן ביידע, צווישן דער מאמען און דעם זיידן. שרייט די מאמע מכלומר'שט מיט כעס ער זאל אנוועקגיין, ער קאן איר נאך די שמאלץ איבערקערן. שרייט דער זיידע, אויך מיט געמאכטן כעס: יאנקעלע לויף ניט אום ווי א קליין ווייזליק דא אהין און דא אהער, ווייל דער בליי מניה וביה קאן נאך געבן א שפריץ און אויסברענען א לאך אינ'ם פנים. לאכט יאנקעלע, ער פארשטייט דעם זיידנס שפאס — ווי קאן עס אזא שיין בלישטשענדיק זילבערן בליי מאכן א לעכל אין פנים?

ס'ווערט פארטיק דאס דריידל, א שיין דריידל, מיט א שיין שטעקעלע צום דרייען, מיט שיינע פליגעלאך, וועלכע בלישטשען אזוי שיין, ווי זילבער אדער גאר ווי דער ווייסער שניי ביינאכט אנטקעגן דער לבנה. אזוי בלישטשען ביי יאנקעלען זיינע שווארצע איינעלאך בעת דאס דריידל דרייט זיך אויפ'ן טיש, ווי עס וואלט שמנה־עשרה געשטאנען. ביי דער זייט שטייט דער זיידע און שמייכלט פון נחת און פרייד . . . זיין דריידל, אליין געמאכט — פונ'ם פורעמל פון די אותיות'לאך ביז די פליגעלאך פונ'ם דריידל. און נאך מער צופרידן איז ער, וואס יאנקעלע איז גליקלאך . . . א זיידע האט ליב צו זעען ווי זיין איינציקל לאכט, לאכט דער זיידע אויך. אפשר דוכט זיך אים דאמאלסט, ווען דאס דריידל דרייט זיך. אז ער דער זיידע, איז נאך אויך אליין א איינציקל . . .

דער אנגעבלאזענער העלד

פון דוד ראדין

משה, חיים און געצל האבן געזעען דאס ער א פאר דינע אין זייער לאנגע אויסגע־צויגענע מלחמה־ביכר אין שטומען טעאטער און צוריקגייענדיק האבן זיי פאנטאזירט און זיך באריכט.

משה האט געזאגט: ביי אונזער שכן איז געווען א זון בערל, איז ער געווען א קליין ביסעלע א פוילער, האט מען אים גערופן "בערל פוילער". פלעגט ער זאג: וואר, איך וועל נאך אמאל וויין דער וועלט ווער בערל איז! האט זיך געטראפן און ס'איז געווארן א מלחמה אויף דער וועלט, האט בערל פוילער געוואלט וויין דער וועלט "ווער בערל איז", איז ער אוועק אין מלחמה.

אז ער איז געקומען אין מלחמה און האט דערזעען פייערן ארום אן ארום ווי די גאנצע וועלט וואלט געברענט; און דערזעען ברומעריי און קלאפעריי פון די ביקסן און פון די קאנאנען, און די הוזשע־ריי, פייפעריי און סוויסטשעריי פון די פליגענדיקע קוילן, — האט ער אביסל חרטה געהאט און זיך געוואלט אומקערן צוריק אהיים, נאר ער האט זיך אביסעלע גע־פוילט און געשעמט: וואס וועלן מענשן זאגן? איז ער געבליבן אין מלחמה. און כאטש ער האט זיך טאקע אביסעלע גע־פוילט, האט ער דאך געמוזט געמען זיין ביקס און ארויסגיין מלחמה האלטן מיט'ן פיינט.

אז ער איז געקומען צום ארט וואו די מלחמה דארף זיין, האט ער דערזעען פון ווייטן, אז דער פיינט עסט ווארעמעס. טראכט זיך בערל פוילער: א, ס'ארא שיינער זומער טאג! ארום און ארום איז גרין, דער הימל איז בלויז, און די זון וואר־רימט, וועל איך זיך נאר אויף א ווייליגקע צוליינען אויפ'ן גרינעם גראז בין וואנען דער פיינט וועט אפעסן ווארעמעס. האט זיך בערל פוילער צוגעליגט אויף א ווייליגקע און אנגעהויבן דרעמלען. האט זיך אים עפעס אנגעהויבן חלומ'ען און ער איז איינגעשלאפן. און בערלען חלומ'ט זיך עפעס, כראפעט ער. האט, ווי עס ווייזט אויס, זיך בערלען עפעס א זייער גרויסע זאך געחלומ'ט, ווייל ער האט געגומען כראפען אויף וואס די וועלט שטייט!

זיצט דער פיינט און עסט ווארימעס און דערהערט מיט אמאל ווי עמיצער כראפ־פעט. קוקן זיי זיך ארום און דערזעען ווי אויפ'ן גראז ליגט א מענש אויסגעשפרייט מיט אן אפענעם מויל און כראפעט. נעמען זיי א באמבע וואס איז געווען אנגעפיקט מיט לופט און, טוען עס א ווארף גלייך אויף בערלען. אז אזא באמבע טרעפט אין עפעס און פלאצט, טוט זיך די לופט פון איר א לאז מיט אזא קראפט, אז עס קען די זאך פארבלאזן אויף מייל ווייט. היינט אז מ'האט אזא באמבע א ווארף געטאן אויף בערלען, איז די באמבע אים ארייג־געפאלן גלייך אין אפענעם מויל און האט דארטן געפלאצט. האט זיך די לופט גע־געבן א שפרייט אויס אין זיין קערפער און האט אים אנגעבלאזן — ווי א מויער די גרויס.

אז בערל פוילער האט דערפילט פון שלאף ווי ער האט מיטאמאל געגומען וואקסן אין דער ליינג און אין דער ברייט, האט ער זיך דערשראקן און זיך אויפגע־כאפט פון שלאף. ווען ער האט געעפנט די אויגן, האט ער זיך נאך מער דערשראקן. ער האט דערזעען, אז אויף זיין ארט ליגט נאר עפעס א מארנער גרויסער מענש ווי א בארג די גרויס, און ער, בערל אליין, איז ניטא. האט בערל פוילער זיך געגומען ארומקוקן אויף אלע זייטן און זוכן זיך אליין און ער טראכט זיך: וואו האב איך דאס געקענט אהינקומען? אז לייגן שלאפן האב איך זיך געליגט אט־א־דא, און איצט בין איך דא נאר ניטא. ווארט, מ'דארף דאס גוט באטראכטן.

האט זיך בערל פוילער געגעבן א שטעל אויף און געוואלט נעמען טראכטן. איז ווי נאר ער האט זיך איינגאנצן אויסגעגלייכט, אזוי האט עס אים געגומען שווינדלען פאר די אויגן — אזוי הויך איז ער איצט גע־ווען. אים האט זיך אויסגעראכט, אז זיין קאפ איז פון זיינע פלייצעס ארויפגעפלוגן הויך, הויך און איז געבליבן היינגען צווישן הימל און ערד. האט ער זיך געגומען ארומ־קוקן: וואו איז ער דא ערגעץ אין דער וועלט? האט ער דערזעען, אז זיין קאפ שטייט אויף א פאר גרויסע, ברייטע אקס־לען, עפעס נאר ניט ווי זיינע. הויבט ער אויף די הענט און באקוקט זיי, דערזעט אז בערל פוילער האט אין אלע פינגער אין אלע ווינקלען פון זיין הענט, אין אלע ווינקלען פון זיין אויגן, אין אלע ווינקלען פון זיין מויל, אין אלע ווינקלען פון זיין נאז, אין אלע ווינקלען פון זיין אויערן, אין אלע ווינקלען פון זיין הויז, אין אלע ווינקלען פון זיין הויזן, אין אלע ווינקלען פון זיין שיך, אין אלע ווינקלען פון זיין שטרומפן, אין אלע ווינקלען פון זיין הויט, אין אלע ווינקלען פון זיין פלייש, אין אלע ווינקלען פון זיין בלוט, אין אלע ווינקלען פון זיין ביין, אין אלע ווינקלען פון זיין מארך, אין אלע ווינקלען פון זיין נשמה, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען, אין אלע ווינקלען פון זיין אמונה־חכמים־ביכר־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען־ווינקלען